

altsaa paa meget lidt nær den samme Temperatur som i Overfladen, forekommer det mig, at der heri ligger et Bevis for, at den varme Strømning ikke findes „kun i Overfladen“.

Jeg undlader ikke at oplyse, at man, forinden Fylla's Maalinger i 1877 vidste, at den varmere Strømning vestlig for Island, ved *Tagttagelser mellem Island og i Retningen henimod Kap Farev.* fandtes endnu langt dybere end den af mig i Kaartet anførte Observation i Bredebugten.

Ved velvillig Imødekommen af Kapt. *Knudsen*, som 1859 kommanderede Orlogsbriegen „Ørnen“ paa et Togt til Island og Grønland, modtog jeg efter Skibets Tilbagekomst ved Løjtnant *Munthe Morgenstjerne*, der var kommanderet med „Ørnen“, de paa Rejsen gjorte *Tagttagelser af Havets Temperatur*, saa vel i Overfladen som i Dybet. Den af mig omtalte *Tagttagelse paa 60 Favnes Dybde i Bredebugten*, fandtes ved Bunden af Havet og foretoges fra „Ørnen“ den 3dje Juni 1859.

End videre modtog jeg flere Temperatur *Tagttagelser* fra større Dybder paa Strøget fra Island hen ad den grønlandske Kyst og i Davisstrædet, hvilke ikke kunde antegnes paa mit Kaart, som kun strækker sig til 30° v. f. G. Jeg tillader mig derfor at meddele dem her, særlig fordi der i den senere Tid foretages Undersøgelser af Havets Temperatur imellem Island og Grønland. Da disse Undersøgelser foretages noget nordligere, end paa de Steder, hvor Observationerne fra „Ørnen“ ere gjorte, antager jeg, at efterfølgende Meddelelser ligeledes ville have Interesse i hydrografisk Henseende.

#### Temperatur-Tagttagelser i Havet

paa en Rejse 1859 imellem Island og Godhavn i Grønland:

Naar Observ. toges.	Omtrentlige Plads			Temperatur. Celsius.
	Bredde.	Vest for Greenw. wich	Overfladen	
1859.				I Dybet i Favne under Havets Overflade
28de Juni . . . . .	61° 12'	33° 1'	8°	6,5 i 200 Fav. Dybde.
29de — . . . . .	60° 27'	35° 34'	7,3	6,7 - 300 — —
30te — . . . . .	59° 35'	38° 9'	7,1	6,3 - 300 — —
1ste Juli . . . . .	59° 4'	39° 20'	6,6	5,2 - 250 — —
2den — . . . . .	58° 20'	40° 36'	7,5	6,2 - 300 — —
7de — I Davis-	60° 19'	54° 20'	5°	4,5 - 320 — —
28de — I strædet.	68° 20'	55° 42'	4,2	2,7 - 250 ved Bunden af Havet.
5te Avgust . . . . .	57° 42'	42° 39'	9°	6, - 300 Fav. Dybde.
8de — . . . . .	60° 10'	36° 21'	9,2	7,3 - 300 — —

C. Irminger.

Da næppe nogen Læser af min Afhandling om „Havets Strømninger ved Island“ har faaet Indtrykket af, at jeg ikke er villig til at anerkjende Kontreadmiral Irminger's Fortjænelser af denne Sag, tror jeg i Anledning af ovenstaaende at kunne indskrænke mig til følgende korte Bemærkninger:

1. Hovedpunkterne i det af Admiralen anførte Citat om Forholdene i Havet vest for Island om Vinteren ville findes nøjagtig gjengivne i min Afhandling Pag. 88 - 89.

2. Jeg har ikke sagt, at den varme Strøm vest for Island efter Admiralens Mening løber „kun om Sommeren“ og „kun i Overfladen“; men jeg har sagt, at vi af Admiralens Arbejder kun vide (o; ved faktiske Temperaturmaalinger have faaet tilstrækkelig Sikkerhed for), at den løber om Sommeren og i Overfladen.

3. En enkeltstaaende Temperaturmaaling i 60 Favnes Dybde „midt inde i Bredebugten“ kan ikke godtgjøre den varme Strøms Bundgaaende i „Danmarksstrædet“. Den nævnte Maaling findes desuden kun anført paa et Kaart, og den hverken omtales eller benyttes for Resten i Admiralens Afhandlinger.

4. De af Admiralen anførte Dybdemaalinger fra 1859, der nu for første Gang offentliggjøres; have visselig en ikke ringe hydrografisk Interesse — for Farvandet ved Grønlands Sydspids og Davisstrædet, men derimod ikke direkte for Undersøgelserne i Danmarksstrædet vest for Island.

N. Hoffmeyer.

En tysk Skolegeografis Fremstilling af Danmark. Man taler saa tit om Tyskernes overordentlige Grundighed; men det er ikke vanskeligt at paavise, at den mangen Gang er ringe nok. *Alex. v. Humboldt* klager over\*), at hans Landsmand ved deres litterære Arbejder „lade Stillaadset blive staaende og derved borttage Synet fra selve Bygningen“; netop det modsatte af „hvad Franskmændene gjøre“, og han fremhæver det humoristiske Udtryk af Goethe: „Tyskerne have den Evne at gjøre Videnskaberne utilgængelige“. Paa Grund af denne Fremstillingsmaade er det, som man véd, saa tungt at gennempløje de fleste tyske videnskabelige Skrifter; men — de faa netop derved mangen Gang et vist Præg af Grundighed.

Som et Vidnesbyrd baade for en tilsyneladende Lærdom og for en virkelig Mangel paa Grundighed kan man fremføre, hvad der staar om Danmark i *E. v. Seydlitz's* Skolegeografi, der 1878 er udkommen i 17de „væsentlig forbedrede og forøgede Bearbejdelse\*\*). I denne, over hele Tyskland stærkt udbredte Bog, der tæller 368 Sider, ofres kun 2 Sider paa Danmark, og dette er ikke andet end, hvad man kan vente fra et tysk Standpunkt. Hvad man fremdeles maa vente i en tysk Skolegeografi er en hel Del *verdiløse, løsrænte Detailler*, der ikke kunne huskes af Skoledrenge, og dette viser sig ogsaa i den omtalte Bog. Hvad man derimod maa studse over at træffe i den, er den Mængde faktiske Fejl, der findes paa disse to Sider, og i denne Anledning meddele vi en Liste over dem.

Ved *Kjøbenhavn* siges saaledes, at Thorvaldsens Alex-andertog pryder Indgangshallen til Kristiansborg (*Forveetset til Riddersalen* burde det være, forudsat at tyske Skoledrenge absolut skulle kjende en saadan Detail); det oldnordiske Museum henlægges til en Fløj af Kristiansborg, og Staden siges at være „stærkt befæstet“ (o). For Resten fortælles der, at Byen er inddelt i „Altstadt“ og „Neustadt“ eller „Friedrichsstadt“, ikke at glemme de latterlige Oplysninger, at Kristusstøtten i Frue Kirke er af hvidt Marmor og 9 Fod høj, og at Apostlene staa ved de 12 Søjler, der bære Kirkens Skib. Om Rosenborg har Forf. derimod ikke noget, og han nævner ikke engang Byen Roskilde med dens Kirke og Kongegrave.

Møns Klint siges at være 200 Fod høj (200 Alen), og Falster kaldes Danmarks Frugthave (*Fyen*). Om Øen Bornholm siges kun, at den har „utilgængelige Granitkyster“ (Hale, Allinge, Svaneke og Nexø have dog Havne, ikke at tale om Rønne, der har en af de bedste Nødhavne i hele Østersøen); den danske Har opgives til 49,000 Mand (des værre ikke nær saa mange). — Om *Færøerne* siges, at de frembringe Heste og Edderdu (en Forveksling med Island; paa *Færøerne* fandtes 1870 kun 800 Heste, og Udførselen af Fjer udgjorde 1875 kun 150 Centner\*\*\*), og fremdeles, at der paa disse Øer er Sælhundefangst (*Healfangst* menes der, nemlig af Grindhevalen; Sælhundene ere saa godt som udrykkede paa *Færøerne* †). — Ved *Island* siges, at der er 29 virksomme Vulkaner (dette Tal kan ikke opgives med Sikkerhed); den vigtigste Vulkan i Nord kalder Forf. *Krabla* (*Lejrhuukr* skal det være; allerede for en Menneskealder siden har en Tysker udtalt dette tydelig nok ††). Fremdeles siges Vejrlaget at være bleven raare og strengere, siden man har ødelagt Skovene paa Island (Bortryddelsen af de islandske Skove har selvfølgelig ikke kunnet virke noget i saa Henseende; dertil vare Skovene for smaa i Forhold til Øens Udstrækning). End videre fortælles, at Nordkysterne ere stærkt beboede (Nordlandet havde 20,500, Sydlandet 25,200 Indbyggere i Aaret 1872; selve Nordkysterne ere næsten ubeboede, og Indbyggerne bo i de store Floddale); endelig opgives Reykjavik som Thorvaldsens Fødested (o). — Om *Grønland* fortælles, at de nylig fundne Lejer af Graft, Sølv, Kobber, Bly og Tinnalm ere blevene af Vigtighed (vi her i Danmark vide dog ikke noget om, at man bryder alle disse Mineralier; for Sølvets Vedkommende er det endog tvivl-

\*) Kosmos, I Bd (S. 29).

\*\*) Größere Ausgabe.

\*\*) J. P. Trap: Statistisk topografisk Beskrivelse af Kongeriget Danmark; 2den Udgave.

†) H. E. Host: Nord. Tidsskrift for Fiskeri; 2den Aarg. (S. 354).

††) Sartorius v. Waltershausen: Physisch-geographische Skizze von Island (1847).

somt, om de faa Lod af dette Metal, som ere fundne i gamle Hustomter i Julianehaabs Distrikt, oprindelig skrive sig fra dette Land eller om de mulig ere indførte af de gamle Nordboer\*).

At Bogen giver et aldeles falsk og fordrejet Billede af *Sønderjyllands* historiske Forhold, og at den nok taler om Pragerireden, men ikke om dens Paragraf fem, kan ikke undre nogen af os; thi dette hører jo med til Tendensen i Tyskland. Vi springe for Resten over, hvad Bogen forbigaar og hvad den burde have medtaget, ligesom ogsaa, hvad der i det hele kan være at indvende imod Fremstillingen, set fra Skolens Standpunkt. At den ellers ogsaa paa mange andre Steder vrimler af Fejl, ville vi kun nævne. — Grundig er Seydlitz's vidt udbredte Skolegeografi ikke, og god er den heller ikke.

Ed. E.

**Ny Vandring paa Indlandsisen.** Det er en Selvfølge, at alle, der følge med Undersøgelserne i Grønland, have været spændte paa at faa at vide, om det mulig i Aar skulde stille sig saa heldigt, at der kunde blive foretaget en længere Tur i det indre af Landet. Den mindre Meddelelse om *Nordenskiöld's* Vandring paa Indlandsisen, som stod i Extrahæftet af nærv. Tidsskrift (S. 26), var nærmest skreven for at sætte Læserne lidt ind i de Vanskeligheder, som ere forbundne med en saadan Tur, og den var tillige affattet med det Haab, at det i Aar maatte lykkes vore Landsmænd at trænge ind paa Isen. Det er derfor højst glædeligt, at det denne Gang virkelig er lykkedes at foretage en længere Vandring paa denne Is.

Af en *Beretning*, dateret Fiskerøsset den 9de August og indsendt til den grønlandske Komité, ses det, at Løjtnant *J. A. D. Jensen* tilligemed hans Ledsagere, Kand. polyt. *A. Kornerup* og Arkitekt *Groth* have foretaget en længere Vandring paa Indlandsisen og derved ere naaede meget videre frem end *Nordenskiöld* 1870, der kom 7 $\frac{1}{2}$  Mil ind paa den. Expeditionen havde det Hverv dels at undersøge og opmaale Strækningen mellem *Godthaab* og *Frederikshaab* og dels at foretage en Rekognoscering af den ydre Rand af Indlandsisen. Trods de ugunstige Vejrforhold have Expeditionens Medlemmer over al Forventning løst den sidstnævnte Del af deres Opgave godt, og de have skaffet Lys over Spørgsmaal, der ere blevne uafgjorte ved de tidligere Forsøg. Expeditionen gik først fra *Frederikshaab* til en saakaldet *Nunatak* (en Bjærgtop, der rager frem af Isen), der rimeligvis er den samme, som naaedes af *Kjøbmand Dalager*, da han 1751 vandrede to Mil ind paa Isen. Fra denne Bjærgtop saa *Dalager* langt mod Øst nogle andre Bjærgtoppe, som han, skjønt fejlagtig, mente at være Fjælde ved den østlige Kyst af Grønland. Efter at have undersøgt Bjærgtoppen, hvorpaa *Dalager* havde været, gik Expeditionen atter tilbage til *Isranden*, og den søgte nu at komme til de nævnte Fjælde. Som man vil se, er dette lykkedes Expeditionen, og det har vist sig, at Fjældene ligge omtrent 10 Mil fra Isens Yderkant. For at naa dette Maal har Expeditionen gennemgaaet meget store Møjsommeligheder, i det ikke alene Vejen var meget brydsom, men ogsaa Vejret højst ugunstigt. Paa de første Par Mil var der nogle Grønlændere, som fulgte med, men kun én af dem vedblev at holde ud til Enden. Bagagen førtes paa tre smaa Slæder, som de rejsende selv maatte trække. Den 14de Juli begyndte Isvandringen, og efter to Dages Forløb tiltog den løse Sne paa Overfladen saa meget, at man idelig sank ned i skjulte Revner, hvorfor Deltagerne maatte sikre sig ved Tøve, der forbandt den ene med den anden. Isens Overflade var bølgeformet og ujævn, og man traf idelig paa

Kløfter med dybe Afgrunde, Elve o. s. v. Paa Grund heraf maatte man gjøre store Omveje, og dertil kom desuden Taage samt d. 23de Juli en Snestorm. Efter ti Dage naaedes de omtalte Fjælde, men her kom en ny Taalmodighedsprøve. Hensigten var at gaa op paa de nævnte Fjælde for at se videre ind over Landet; men en stærk Storm med Snefald hindrede dette. I sex Dage opholdt de rejsende sig ved Foden af Fjældene uden at kunne komme derop, Provianten begyndte at tage af, Vandet strømmede ind i det tynde Tælt, og Sneblindhed begyndte trods Snebrillerne at antage et betænkeligt Præg. Paa den sjette Dag blev det bestemt, at man den paafølgende Dag skulde drage tilbage uden at komme op paa Fjældene; men heldigvis klarede det op næste Morgen, og man steg derfor op paa Fjældene. Højden af disse sidste er omtr. 5,000 Fod, og Landet inden for dem viste sig i adskillige Miles Afstand og saa langt man kunde gjøne at være en stigende Islette uden noget som helst isfrit Land. Da Expeditionen havde naaet sit Maal, drog den tilbage til *Løjtbladsen* ved *Isranden*, og den kom dertil den 5te Avgust efter 23 Dages Ophold paa Indlandsisen. — Den 23de Septbr. naaede endelig Expeditionen i god Behold her til *Kjøbenhavn*.

Som man véd, har der tit været fortalt om, at der i det indre af Grønland skulde findes store, isfri Terræner med grønne Dale og Rensdyr; men ingen har kunnet sige noget sikkert derom. Det er derfor af den største Interesse, at den af Løjtnant *Jensen* ledede Expedition har paavist, at noget saadant ikke finder Sted langt ind i Landet, i det mindste paa *Frederikshaabs* Brede. Naar man sammenlægger Vejen, som Expeditionen tilbagelagde ind ad, med den Strækning, som den oversaa fra det inderste Punkt, bliver det vel i alt 15—16 Mil eller  $\frac{1}{3}$  af Grønlands Brede inden for *Frederikshaab*, og her viste sig kun Indlandsis med nogle Nunatakker og intet andet. Theorien om, at der skulde være grønne Dale o. s. v. i det indre af Grønland er derfor stærkt rystet, og dette Udslag maa regnes for at være meget værdifuldt. Det Mod og den Udholdenhed, som alle Expeditionens Medlemmer have vist under den 23 Dage lange og farefulde Vandring paa Indlandsisen fortjener den største Ros, og det kan nu haabes, at man støttet paa de vundne Erfaringer, inden ikke mange Aar vil kunne komme tværs over hele Grønland og med Sikkerhed faa oplyst, hvorledes Forholdene ere der inde. Gjentagne Gange er det her i Tidsskriftet bleven hævdet, at Danmark i geografisk Henseende har den Pligt at undersøge de udstrakte Bilande mod Nord, der høre under den danske Krone, og enhver maa indrømme, at det er en Skam, naar vi overlade til Udlændinge at undersøge vort eget Hus. Det er nu vistnok højst urimeligt at tro, at man ved Undersøgelser af Grønland kan vente at taa et praktisk Udbytte eller at vinde „Guld og grønne Skove“; Formaalet for saadanne Undersøgelser maa først og fremmest være et rent videnskabeligt, men allerede dette er jo i vore Dage noget meget stort. *Jensen* og hans Ledsagere have ligesom *Nordenskiöld* vist, at man endog med ringe Midler kan trænge langt ind i Grønland, og den Tid nærmer sig rimeligvis nu, da man vil sætte større Kraft paa Undersøgelser i det ukjendte indre af det udstrakte Land.

Forhaabentlig vil der engang i Vinter baade i Selskabet og i Tidsskriftet blive givet næjere Oplysninger om den af *Jensen* ledede Expedition. Foreløbig ere Medlemmerne sysselsatte med at udregne Stedbestemmelser, undersøge de fundne Mineralier o. s. v. — Ogsaa fra Assistent *K. J. V. Steenstrup*, der er gaaet til Nordgrønland, hvor han vil blive Vinteren over, er der kommet gode Efterretninger; han er sysselsat med at foretage Undersøgelser i forskjellige Dele af Nordgrønland.

Ed. E.

\*) Bink: Grønland, II. Bind (S. 129), og Danish Greenland (S. 83).

